

3.ÖĞRENME ALANI

ORTAK MİRASIMIZ

ÜNİTE ÖN DEĞERLENDİRME SORULARI

- ❖ Kültür ve ortak miras kavramlarını nasıl tanımlarsınız? Bu kavramların günlük hayatımızdaki önemi nedir?
- ❖ Size göre, kültürel mirasın korunması neden önemlidir? Örnekler vererek açıklayınız.
- ❖ Geçmişte yaşamış toplumlar beslenme ve barınma ihtiyaçlarını nasıl karşılamış olabilirler? Örnekler veriniz.
- ❖ Arkeolojik kazılar hakkında neler biliyorsunuz? Bu kazılar bize geçmiş toplumlar hakkında hangi bilgileri sağlar?
- ❖ Anadolu Yarımadası ile Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeyi harita üzerinde gösteriniz. Bu bölgenin tarihsel önemi nedir?

ORTAK MİRAS ÖGELERİMİZ

Öğrenme Çıktısı

SB.5.3.1. Yaşadığı ildeki ortak miras öğelerine ilişkin oluşturduğu ürünü paylaşabilme

Ortak miras, insanlığın tarih boyunca biriktirdiği kültürel, sanatsal, bilimsel ve manevi değerlerin toplamıdır.

Farklı toplumların katkılarıyla şekillenen bu miras, nesilden nesile aktarılan bilgi ve deneyimlerle zenginleşmiştir. İlk insanlardan günümüze toplumların mimari eserleri, edebi metinleri ve bilimsel buluşları, günümüz kültür ve bilim dünyasına ışık tutar.

Ortak mirasın korunması, kültürel kimliğin ve insanlığın ortak değerlerinin sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşır. Bu nedenle, kültürel mirasın korunması ve tanıtılması, tüm insanlığın ortak sorumluluğudur.

Ortak miras öğelerinin tespiti, korunması ve tanıtımı için ulusal ve uluslararası resmi ve sivil toplum kuruluşları görev yapmaktadır. Bu kuruluşlardan en önemlisi **UNESCO** (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)dur.

UNESCO 16 Kasım 1945'te kurulmuş bir Birleşmiş Milletler kuruluşudur. Merkezi Paris, Fransa'da bulunan UNESCO'nun amacı, eğitim, bilim, kültür ve iletişim alanlarında uluslararası iş birliğini teşvik ederek dünya barışını ve güvenliğini sağlamaktır

UNESCO'nun temel görevleri arasında:

Eğitim: Kaliteli, eşitlikçi ve kapsayıcı eğitimi teşvik etmek ve yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek.

Bilim: Bilim ve teknolojiyi insanlığın hizmetine sunmak, açık bilimi teşvik etmek ve yapay zekâ gibi alanlarda etik standartlar geliştirmek.

Kültür: Kültürel mirası korumak ve kültürel çeşitliliği teşvik etmek.

İletişim ve Bilgi: Bilgiye erişimi artırmak ve medya okuryazarlığını geliştirmek.

UNESCO, "**Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi**" 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sözleşme, dünya genelinde kültürel ve doğal varlıkların korunmasını amaçlar ve kültürel miras ile doğal mirasın gelecek nesillere aktarılmasını güvence altına alır. Sözleşme, kültürel mirasın (anıtlar, yapılar, arkeolojik alanlar gibi) ve doğal mirasın (doğal özellikler, jeolojik oluşumlar, doğal rezervler gibi) evrensel değerlerini korumayı hedefler.

UNESCO tarafından bir yerin ya da eserin "Dünya Kültürel Mirası" olarak kabul edilmesi için belirli kriterler bulunmaktadır.

Kültürel Miras Kriterleri

Yaratıcı dehanın ürünü: Estetik ve yaratıcı açıdan önemli bir yapı ya da eser.

Kültürel değişimi yansıtm: Tarihsel bir dönemde kültürel alışverişin örneği.

Medeniyetin eşsiz örneği: Önemli bir medeniyet ya da kültürel geleneği temsil etme.

Tarihsel aşama: Mimarlık veya şehircilikte dönüm noktası olma.

Geleneksel yerleşim örneği: Kültürel ya da toplumsal ilişkileri yansıtan yerleşim.

Tarihi olaylarla ilişki: Önemli olaylar, inançlar veya sanatsal eserlerle bağlantılı olma.

Doğal Miras Kriterleri

Doğal güzellik: Eşsiz doğal güzelliğe veya estetik öneme sahip olma.

Tarihsel süreç örneği: Jeolojik ya da biyolojik evrimi yansıtan örnek.

Ekolojik süreçlerin devamı: Biyolojik çeşitliliği ve ekosistemleri yansıtm.

Nesli tehlikede olan türleri içermesi: Biyolojik çeşitliliği koruma açısından önemli olma.

ORTAK MİRAS

DOĞAL ORTAK MİRAS

Biyolojik çeşitliliğin ve doğal güzelliklerin korunmasını amaçlayan miraslardır.

Örnekler: Milli parklar, koruma alanları, doğal güzellikler (Şelaleler, Dağlar, Göller...)

BEŞERİ (KÜLTÜREL) ORTAK MİRAS

İnsanlık tarihinin ve kültürel kimliğin önemli parçalarını oluşturan yapıtlardan ve geleneklerden oluşur.

Örnekler: Tarihi Varlıklar, sanat eserleri, diller, gelenekler, ritüeller.

Beşeri miras öğelerimizden biri de Tarihi varlıklarımızdır. **Tarihi varlıklar**, geçmiş uygarlıklar tarafından oluşturulmuş onların kültürlerine dair önemli izler taşıyan yapılardır. Tarihi varlık; Tarihi mekan, Tarihi Eser ve Tarihi Nesne olarak üçe ayrılır.

TARİHİ VARLIK

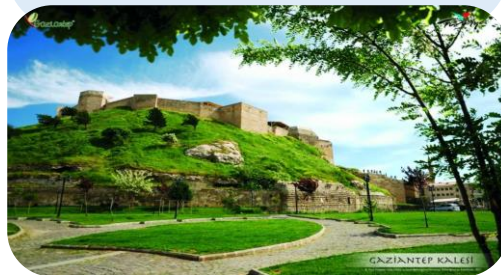
Tarihi Mekân

Geçmiş uygarlıklara dair önemli izler taşıyan, tarihî değeri olan alanlardır.

Tarihi Eser

Geçmiş uygarlıklardan kalan ve ulaşım, askeri, siyasi, kültürel, sanatsal veya dini amaçla yapılan eserlerdir.

Tarihi Nesne

Geçmiş uygarlıklardan kalan her türlü eşyalardır.

Kültürel miras Somut ve Soyut miras olarak da ikiye ayrılır.

Somut Kültürel Miras

Fiziksel olarak var olan ve gözle görülebilen miras unsurlarıdır.

Örnekler:

- ❖ **Tarihi Yapılar ve Anıtlar:** Kaleler, saraylar, tapınaklar, kiliseler ve köprüler gibi mimari eserler.
- ❖ **Arkeolojik Sit Alanları:** Antik şehir kalıntıları, mezarlar, höyükler.
- ❖ **Sanat Eserleri:** Resimler, heykeller, mozaikler ve diğer sanat objeleri.
- ❖ **Belgeler ve El Yazmaları:** Eski kitaplar, mektuplar, haritalar ve diğer yazılı belgeler.

Soyut Kültürel Miras

Fiziksel olmayan ancak toplumların kimliğini ve kültürünü oluşturan unsurlardır. Örnekler:

- ❖ **Gelenekler ve Ritüeller:** Dini törenler, bayramlar ve diğer kültürel etkinlikler.
- ❖ **Diller ve Lehçeler:** Konuşulan diller ve yerel lehçeler.
- ❖ **Halk Edebiyatı ve Folklor:** Masallar, efsaneler, atasözleri ve halk şarkıları.
- ❖ **El Sanatları ve Geleneksel Bilgi:** El işleri, zanaatlar, geleneksel tıp bilgisi.

Ülkemizin somut ve somut olmayan birçok kültürel değeri UNESCO tarafından ortak miras olarak kabul edilmiştir.

UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde İnsanlığın Ortak Mirası Olarak Kabul Edilen Bazı Kültürel Değerlerimiz

- ❖ Meddahlık
- ❖ Âşıklık Geleneği
- ❖ Nevruz (Çokuluslu)
- ❖ Karagöz / Karagöz
- ❖ Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali
- ❖ Mesir Macunu Festivali
- ❖ Ebru Sanatı
- ❖ Isık Dili
- ❖ Geleneksel Türk Okçuluğu
- ❖ Minyatür Sanatı
- ❖ Hüsn-i Hat
- ❖ Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği
- ❖ Tezhip Sanatı

Ülkemizde UNESCO Tarafından Dünya Mirası Listesine Alınan Somut Alanlar

- ❖ İstanbul'un tarihi alanları
- ❖ Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas)
- ❖ Hattuşa (Çorum)
- ❖ Nemrut Dağı (Adıyaman)
- ❖ Xanthos-Letoon (Muğla)
- ❖ Safranbolu Şehri (Karabük)
- ❖ Troya Antik Kenti (Çanakkale)
- ❖ Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne)
- ❖ Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya)
- ❖ Bergama Antik Kenti (İzmir)
- ❖ Bursa Cumalıkızık: (Bursa)
- ❖ Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri (Diyarbakır)
- ❖ Efes Antik Kenti (İzmir)
- ❖ Ani Harabeleri (Kars)
- ❖ Afrodias Antik Kenti (Aydın)
- ❖ Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa)
- ❖ Arslantepe Arkeolojik Alanı (Malatya)
- ❖ Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir)
- ❖ Pamukkale-Hierapolis (Denizli)

Şimdide ülkemizdeki ve dünyadaki bazı örnek kültürel miras öğelerini tanıyalım.

AŞIKLIK GELENEĞİ

Aşıklık geleneği, Türk halk edebiyatının köklü bir geleneğidir. Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan bu kültürel miras, âşık adı verilen halk ozanları tarafından sürdürülür. Saz eşliğinde, doğaçlama şiirlerle anlatılan hikayeler, halkın duygularını, düşüncelerini ve toplumsal olayları yansıtır. UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras listesinde yer alarak, bu kadim geleneğin korunması ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenir. Aşıklık, topluluk ruhunu pekiştirir ve kültürel kimliğin önemli bir parçası olarak varlığını sürdürür.

KIRKPINAR YAĞLI GÜREŞLERİ

Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Türkiye'nin en köklü ve geleneksel spor etkinliklerinden biridir. Edirne'de her yıl düzenlenen bu güreşler, yaklaşık 650 yıldır sürdürülmektedir. Pehlivanlar, zeytinyağı ile kaplanmış vücutlarıyla açık alanda güreşirler. UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras listesinde yer alarak, bu kadim sporun korunması ve gelecek nesillere aktarılması sağlanmaktadır. Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Türk kültürünün önemli bir parçasıdır ve topluluk ruhunu pekiştirir.

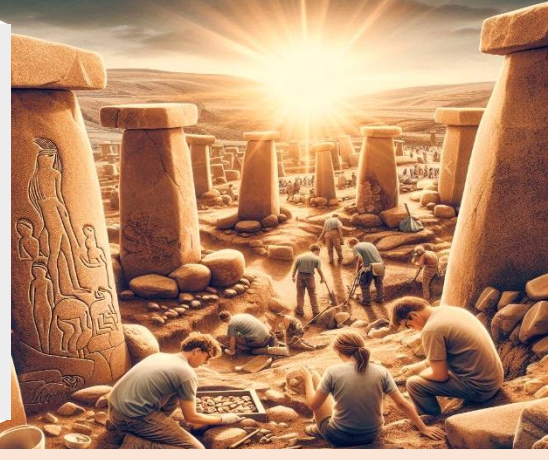
MESİR MACUNU FESTİVALİ

Mesir Macunu Festivali, Türkiye'nin Manisa ilinde her yıl düzenlenen ve Osmanlı döneminden beri süregelen bir gelenektir. Bu festival, şifalı otlardan yapılan mesir macununun halka dağıtılması ile bilinir. 471 yıllık bir geçmişe sahip olan bu etkinlik, hastalıkları iyileştirdiğine inanılan mesir macununun, Sultan Camii'nin kubbesinden halkın üzerine saçılmasıyla gerçekleştirilir. UNESCO'nun somut olmayan kültürel miras listesinde yer alarak, bu eşsiz ve tarihi geleneğin korunması ve yaşatılması sağlanmaktadır.

GÖBEKLİ TEPE

Göbekli Tepe, Şanlıurfa ilinde bulunan ve dünyanın bilinen en eski tapınak komplekslerinden biri olan tarihî bir alandır. M.Ö. 9600 yılına kadar uzanan bu etkileyici yapı, tarihin ilk yerleşik topluluklarına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Göbekli Tepe, büyük taş sütunlar ve üzerindeki hayvan figürleri ile ünlüdür. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan bu alan, arkeolojik değerinin yanı sıra, insanlık tarihinin anlaşılması açısından da büyük öneme sahiptir. Göbekli Tepe, insanlığın geçmişine ışık tutan eşsiz bir hazinedir.

BURSA CUMALIKIZIK KÖYÜ

Bursa Cumalıkızık, Osmanlı döneminden kalma bir köydür ve Türkiye'nin Bursa ilinde yer almaktadır. 700 yıllık geçmişi ile Osmanlı köy yerleşiminin en iyi örneklerinden biri olan Cumalıkızık, taş döşeli dar sokakları, ahşap ve kerpiçten yapılmış tarihi evleri ile ünlüdür. 2014 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilen Cumalıkızık, ziyaretçilerine Osmanlı dönemi yaşam tarzını ve mimarisini yakından görme fırsatı sunar. Bu köy, tarihî dokusu ve korunmuş yapıları ile önemli bir kültürel miras niteliğindedir.

ÖZBEK PİLAVI

Özbek pilavı, Özbekistan'ın zengin kültürel miraslarından biridir ve UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde yer alır. Bu lezzetli ve besleyici yemek, pirinç, et, havuç, soğan ve özel baharatlarla yapılır. Geleneksel olarak büyük kazanlarda pişirilen özbek pilavı, kutlamalar, düğünler ve özel etkinliklerde topluca tüketilir. Özbek pilavı, sadece bir yemek değil, aynı zamanda toplumsal birlikteliği ve misafirperverliği simgeler. Bu eşsiz tarif, nesilden nesile aktarılır ve Özbek kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak korunur.

TAC MAHAL

Hindistan'ın Uttar Pradesh eyaletinin Agra kentindeki Yamuna nehrinin sağ kıyısında bulunan fildişi beyazı mermer bir türbedir. Babür imparatoru Şah Cihan'ın emriyle 1631 ve 1648 yılları arasında Agra'da en sevdiği eşinin anısına inşa edilen beyaz mermerden devasa bir türbe olan Tac Mahal, Hindistan'daki Müslüman sanatının mücevheri ve dünya mirasının evrensel olarak beğenilen başyapıtlarından biridir. UNESCO tarafından 1983 yılında Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir.

SERENGETİ MİLLİ PARKI

Serengeti Milli Parkı, Tanzanya'nın kuzeyinde yer alır ve dünyanın en büyük doğal miraslarından biridir. UNESCO tarafından 1981 yılında Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir. Bu park, 1.5 milyon hektarlık geniş savana alanını kapsar ve her yıl gerçekleşen en büyük hayvan göçüsünün merkezidir. Antilop, Ceylan, zürafa ve zebra gibi hayvanların su ihtiyacı nedeniyle sürekli hareket etmeleri ve bu durumun onların avcılarıyla rekabeti, Serengeti'nin özgün ve büyüleyici doğal olaylarından biridir.

Ortak Mirasın Korunması ve Gelecek Kuşaklara Aktarılmasının Önemi

Ortak mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, insanlığın kültürel ve doğal mirasının devamlılığı açısından büyük önem taşır. Bu süreç, sadece fiziksel yapıların korunmasını değil, aynı zamanda geleneklerin, dillerin, ritüellerin ve doğal güzelliklerin sürdürülmesini de kapsar. Bu ortak miras öğeleri hem duysuz insanların verdiği zarar sonucunda hem de çeşitli doğal süreçler nedeniyle zarar görebilmektedir.

Ortak miras öğelerini korumak sadece geçmişin izlerine sahip çıkmakla sınırlı değildir; aynı zamanda geleceğin temellerini atmak için de büyük bir öneme sahiptir. Bu mirasa sahip çıkmak, insanlığın ortak hafızasını ve kimliğini korumanın en etkili yollarından biridir.

Ortak Mirası Öğelerinin Korunması Neden Önemlidir.

- ❖ Kültürel miras, toplumların kimliğini ve tarih bilincini oluşturması açısından önemlidir.
- ❖ Ortak mirasın korunması, eğitim ve bilinçlendirme açısından önemlidir. Genç nesiller, geçmişlerini ve kültürel değerlerini öğrenir.
- ❖ Tarihi ve doğal miras alanları, turizmi canlandırarak ekonomik katkı sağlama açısından önemlidir.
- ❖ Doğal miras, ekosistemlerin korunması ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi açısından önemlidir.

Ortak Miras Öğelerini Koruma Yolları

- ❖ **Yasal Koruma:** Miras alanlarının korunması için ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler yapılabilir.
- ❖ **Eğitim ve Bilinçlendirme:** Eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları ile halkın mirasın korunması konusunda farkındalığı artırılabilir.
- ❖ **Toplumsal Katılım:** Yerel halkın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla koruma çalışmaları yapılabilir.
- ❖ **Restorasyon ve Bakım:** Tarihi eserlerin ve doğal alanların düzenli bakım ve restorasyon çalışmaları ile korunması sağlanabilir.
- ❖ **Dijital Arşivleme:** Mirasın dijital olarak belgelenmesi ve arşivlenmesi, gelecekteki nesillere aktarılmasını sağlar.
- ❖ **Uluslararası İş Birliği:** UNESCO gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapılarak ortak mirasın korunması için global çabalar yürütülebilir.

Ortak mirasın korunması, sadece geçmişin izlerini taşımakla kalmaz, aynı zamanda geleceğe ışık tutar.

KÜLTÜREL MİRAS BELİRLEME ÇALIŞMASI

YÖNERGE: Çevrenizde bulunan herhangi bir ortak miras ögesinin belirleyin. Belirlediğimiz ortak miras ögesinin resmini kutucuğa yapıştırın. Soyut kültürel miras ögesi ise ismini kutucuğa yazınız. Belirlediğimiz eser ile ilgili soruları cevaplayın.

Öğrenci Seçtiği Ortak Miras Ögesine Göre Cevaplayacak.

Ortak Miras Ögesinin Adı:

Bu Ortak Miras Ögesinin Cinsi:

Bu Ortak Miras Ögesi Somut mu
Soyut mu:

Bu Ortak Miras Ögesi somut ise
Doğal mı Beşerimi:

Bu Ortak Miras Ögesi somut ise
Korum altına alınmış bir eser mi:

Bu Ortak Miras soyut kültürel miras ögesi ise nitelikleri nelerdir:

Bu Ortak Miras Ögesini korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için neler yapılabilir:

Bu ortak miras ögesini korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak neden önemlidir.

Aşağıda verilen sorular doğru ise "D"yi yanlış ise "Y"yi işaretleyiniz.

		D	Y
1	UNESCO, sadece kültürel mirası korur, doğal mirası korumakla ilgilenmez.		X
2	Tarihi bir şehir merkezi, kültürel mirasın bir parçası olabilir.	X	
3	Ortak miras, sadece bir ülkeye ait olan değerlerdir.		X
4	UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndeki yerler, özel koruma altındadır.	X	
5	Somut kültürel miras, gözle görülebilen ve dokunulabilen her türlü kültürel varlıktır.	X	

Aşağıda verilen sorularda yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

1	UNESCO, farklı kültürlerin ortak değerlerini ve mirasını koruyan uluslararası bir kuruluştur.
2	Tarihi eserler, yapılar ve arkeolojik alanlar gibi somut varlıklar, Ortak mirasın bir parçasıdır.
3	Bir toplumun gelenekleri, inançları ve yaşam tarzı gibi soyut değerler, soyut kültürel mirasın bir parçasıdır.
4	Milli parklar, doğal güzellikleri ve biyolojik çeşitliliği korumak amacıyla oluşturulan alanlardır.
5	UNESCO, kültürel ve doğal mirası korumak için Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi adında bir sözleşme imzalamıştır.

ANADOLUDA KURULAN İLK YERLEŞİM

YERLERİ VE SOSYAL HAYAT

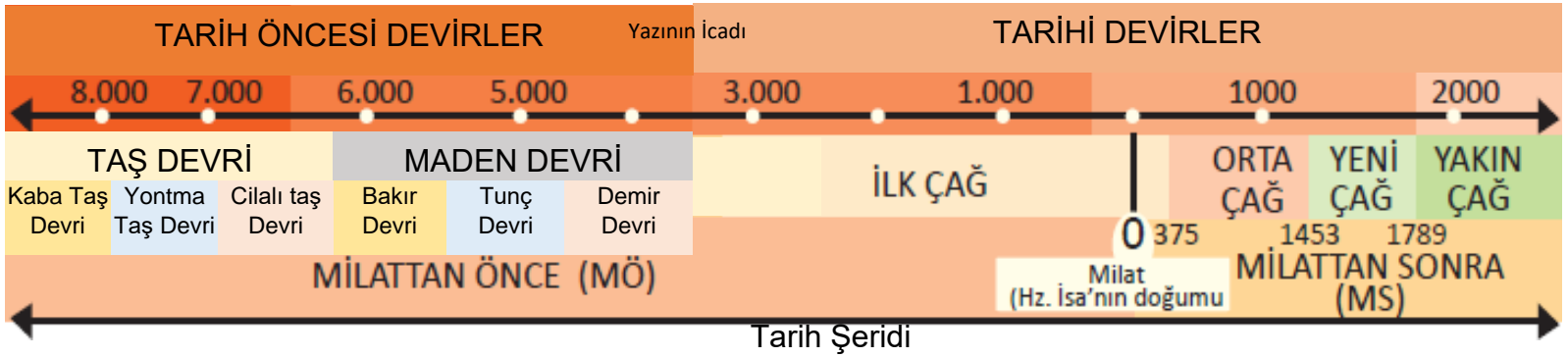
Öğrenme Çıktısı

SB.5.3.2. Anadolu'da ilk yerleşimleri kuran toplumların sosyal hayatlarına yönelik bakış açısı geliştirebilme

Soru Çözdüren Bilgim

İnsanlar tarihi **daha kolay öğrenmek** için bölümlere (devirlere, çağlara) ayırmıştır.

Tarihi süreçte farklı medeniyetler tarafından oluşturulan güneş yılı ve ay yılı esaslı birçok takvim kullanılmıştır. Bizler günümüzde Miladi takvimi kullanmaktayız. Güneş yılı esasına göre düzenlenen bu takvim Hz. İsa'nın doğumunu esas alır. Bu tarih 0 (Sıfır) **Milad** olarak adlandırılır. Hz. İsa'nın doğumundan öncesine **Milattan Önce (MÖ)** Sonrasına **Milattan Sonra (MS)** denilmektedir. Tarihi çağlar ise **yazının icadı** ile başlamaktadır. Yaklaşık milattan önce 3500 lü yıllarda yazı icat edilmiştir. Yazının icadından önceki dönemlere **Tarih Öncesi Dönem**, Yazının icadından sonraki dönemlere **Tarihi çağlar** denir.

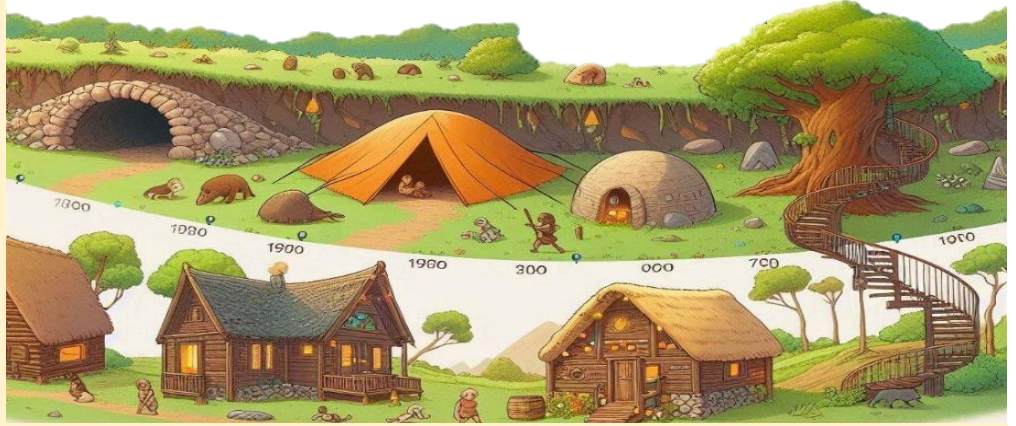

TARİH BOYUNCA YERLEŞME TERCİHLERİ

İnsanoğlu tarih boyunca yerleşeceği yeri tercih ederken belirli avantajları göz önünde bulundurmuştur.

Bular

- ❖ **İklim şartlarının** uygun olması,
- ❖ **Su kaynaklarının** bol, bulunması,
- ❖ **Tarım** elverişli olması,
- ❖ **Ticaret** yolları üzerinde olması,
- ❖ **Güvenlilik** açısından uygun olması **gibi nedenlerdir**.

Başlangıçta daha çok **mağaralarda** ve ağaç kovuklarında yaşayan insanlar **avcılık ve toplayıcılıkla** hayatlarını sürdürmüşlerdir. Zamanla **yerleşik hayat geçmiş, köyler kurmuş** ve toprağı işleyerek **üretici konuma** geçmişlerdir. **Hayvanları evcilleştirerek** onlardan yararlanma yola gitmişlerdir.

İlk çağ uygarlıkları da yerleşme yeri seçerken yukarıda anlatılan özellikleri göz önünde bulundurmuştur.

Tarihin her döneminde Anadolu da yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir. Bunun nedenleri arasında; Uygun ve yaşanabilir **iklim koşulları**, Bol **su kaynaklarına** erişim imkânı, **Verimli topraklar** ve tarım yapma olanağı, Önemli **ticaret yolları** üzerinde bulunması, **Coğrafi koruma** sağlayan dağlık alanlar ve vadiler yer almaktadır.

AVCI TOPLAYICI TOPLUMDAN YERLEŞİK YAŞAMA GEÇİŞ SÜRECİ

Avcılık ve Toplayıcılık Dönemi

İlk insanlar, bugün elimizde olan arkeolojik verilere göre yaklaşık 10.000 yıl öncesine kadar avcılık ve toplayıcılıkla geçimlerini sağlıyorlardı. Mevsimsel olarak göç ediyor ve bulundukları yerlerde doğanın sunduğu yiyecekleri tüketiyorlardı. Bu dönemde mağaralar ve geçici barınaklar, onları vahşi hayvanlardan ve kötü hava koşullarından koruyordu.

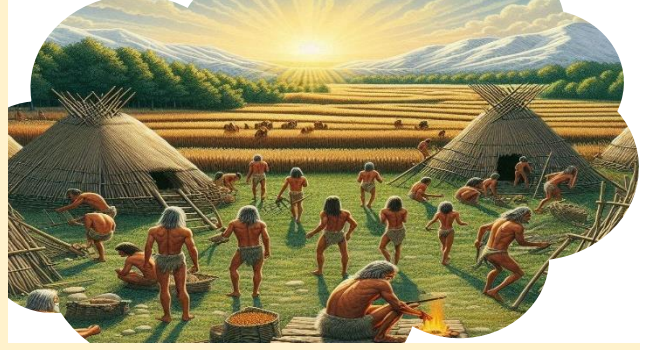
İklim Değişiklikleri ve Tarıma Yönelme

Yaklaşık MÖ 10.000 civarında, iklimde yaşanan büyük değişimler nedeniyle bazı bölgelerde hava daha ılıman hale geldi. Bu durum, doğada kendiliğinden yetişen bitki ve tahılların çoğalmasını sağladı. İnsanlar, bu bitkileri ekip biçmeyi ve onları kontrollü bir şekilde yetiştirmeyi keşfetti. Aynı zamanda bazı hayvanların evcilleştirilmesi, insanlara sürekli ve güvenilir bir yiyecek kaynağı sağladı.

İlk Yerleşim Alanlarının Kurulması

Tarım yapmanın getirdiği avantajla birlikte insanlar artık sabit bir yerde kalabiliyor ve mahsullerini koruyabiliyorlardı. Böylece ilk köyler ve yerleşim alanları kurulmaya başlandı. Mezopotamya, Anadolu (Çayönü, Çatalhöyük ve Göbeklitepe gibi) ve Nil Vadisi bu yerleşik yaşamın ilk örneklerini barındırır. Yerleşik hayata geçişle birlikte daha büyük topluluklar oluştu.

Uzmanlaşma ve İş Bölümü

Yerleşik yaşam, insanlara besin üretimi dışında başka konulara odaklanma fırsatı verdi. Hayvanlar evcilleştirildi. Hayvanın eti dışında derisinden yününden faydalanma yolları keşfedildi. Bu uğraşlar toplumda iş bölümü ve uzmanlaşma sürecini başlattı. Zanaatkarlık, ticaret gibi yeni meslekler ortaya çıktı.

ANADOLUDAKİ İLK YERLEŞİM YERLERİ VE SOSYAL HAYAT

Anadolu, tarih öncesi çağlardan itibaren birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, insanlık tarihinin önemli yerleşim alanlarından biridir. Hem iklimin uygun olması hem de Anadolu coğrafyasının verimli topraklara sahip olması Anadolu'nun yerleşim yeri olarak tercih edilmesinde önemli bir yere sahiptir. Anadolu'da yer alan bu yerleşim yerleri arasında **Göbeklitepe** (Şanlıurfa) **Çayönü** (Diyarbakır) **Hacılar** (Burdur) **Çatalhöyük** (Konya) yer alır. Arkeolojik kazılar sonucu buralarda yaşayan toplumlar hakkında mimari, sanat, din ve inanış, ticaret gibi birçok alanla ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Kavram Bilgisi

Arkeoloji (Kazı Bilimi)

Geçmişte yaşamış insan topluluklarının kültürlerini, yaşam biçimlerini ve çevreyle ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır.

TARİHİN SIFIR NOKTASI : GÖBEKLİTEPE

Göbeklitepe, Şanlıurfa yakınlarında, çevresine göre yüksek bir tepeye kurulan, yaklaşık 12.000 yıl öncesine tarihlenen ve dünyanın bilinen en eski tapınak kompleksi olarak kabul edilen bir arkeolojik alanıdır. T şeklindeki devasa taş dikilitaşlarla inşa edilmiş olan bu yapılar, insanların organize şekilde ritüeller gerçekleştirdiği bir merkez olduğuna işaret eder.

Göbeklitepe'deki sosyal hayatın en belirgin özelliği, insanların toplu olarak bir araya gelmesi ve büyük ölçekli ritüeller gerçekleştirmesidir. Özellikle bölgede yerleşik hayata geçilmeden önce, avcı-toplayıcı grupların toplandığı bir merkez olarak kullanıldığı düşünülmektedir. "T" formunda Taşlara oyulmuş hayvan figürleri (tilki, yılan, boğa, turna vb.) burada yapılan dini törenlerin bir parçası olabilir.

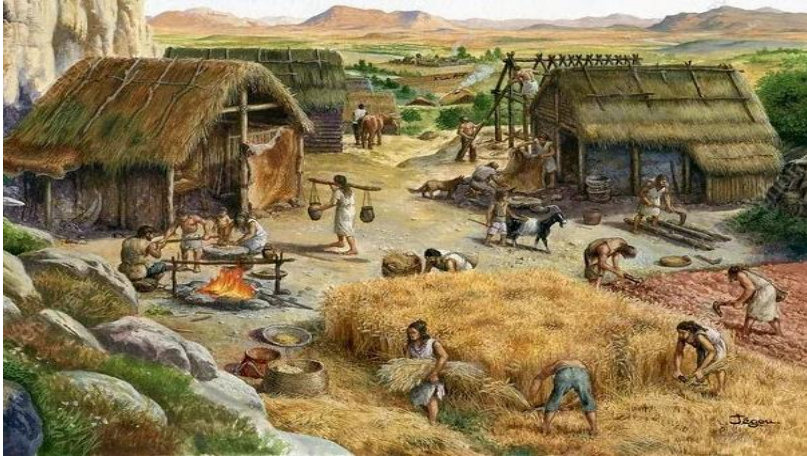
Göbeklitepe'de ayrıca tahıl izleri ve taş aletler de bulunmuştur. Bu, insanların uzun süre burada vakit geçirdiklerini ve yiyecek kaynaklarını topluca hazırladıklarını gösterir. Yani Göbeklitepe, sadece dini ritüeller için değil, aynı zamanda insanların bir araya gelip sosyalleştiği bir yerdi.

TARIMIN BAŞLANGICI: ÇAYÖNÜ

Diyarbakır'ın kuzeyinde, Ergani ovasında, Dicle Nehri'nin kenarında bulunan Çayönü'nden ilk yerleşim M.Ö. 10200lere kadar tarihlenmektedir. Bölgenin en önemli özelliği **avcı – toplayıcı toplulukların yerleşik hayata geçişini** yaşandığı yer olmasıdır. Ayrıca, Ergani bakır yataklarının yakınında bulunması nedeniyle, bu bölgede yaşayan insanlar bakırı işleyerek alet yapmayı başarmışlardır.

Yerleşim Düzeni: Çayönü'nde insanlar ilk dönemde kamıştan ve ağaç dallarından yapılmış basit evler inşa etseler de sonraki dönemlerde taş temelli kerpiç binalarda inşa etmişlerdi.

Tarım ve Hayvancılık: İlk dönemlerde daha çok domuz, geyik, yabani koyun ve keçi avlanmış, ancak M.Ö. 8500 yıllarından itibaren buğday ve baklagiller gibi tarım ürünleri de yetiştirilmeye başlanmıştır. Koyun ve keçi gibi hayvanlar evcilleştirilerek tarım ve hayvancılıkla uğraşılımıştır. M.Ö. 6000'lere gelindiğinde Çayönü'nde yaşayan herkes kendi yiyeceğini tarımdan elde edebiliyordu. Ürünü hasat etmek için obsidyen'den yapılmış aletler, un haline getirmek için çeşitli öğütme taşları kullanmışlardır.

Toplumsal Yapı: Çayönü'nde toplumsal yaşam, iş bölümü ve iş birliği üzerine kuruluydu. İnsanlar tarım, hayvancılık, avcılık ve el sanatları gibi çeşitli faaliyetlerle meşgul oluyorlardı. Bir araya gelip çeşitli dini ritüeller yapıyorlardı. Ölülerini evlerinin altına ya da belirli yerlere gömmeleri ölümlere saygı duyduklarını göstermekteydi.

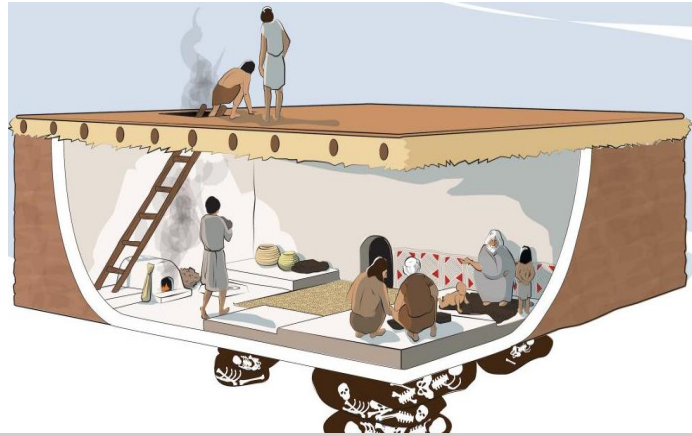
İLK KENT DENEYİMİ: ÇATALHÖYÜK

Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarında yaklaşık 9000 bin yıl önce kurulmuş yaklaşık 8000 kişinin birlikte yaşadığı ilk büyük toplumsal yerleşme olarak bilinir. Neolitik dönemin en önemli yerleşim yerlerinden biri olan Çatalhöyük sosyal, kültürel, sanatsal ve kentsel yaşam açısından oldukça zengin bir geçmişe sahiptir.

Tarım ve Hayvancılık: Çatalhöyük sakinleri, tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Buğday, arpa ve baklagiller yetiştirilmiş, koyun ve keçi gibi hayvanlar evcilleştirilmiştir

Mimari ve Sanat: Evler **kerpiçten birbirine bitişik şekilde** yapılmış ve tek katlıdır. Evlerin kapıları yok ve çatıda açılmış bir pencereden girilmektedir. Her ev bir oda ve bir depodan oluşur. Evlerin içinde dörtgen ocaklar bulunur ve duvarlar beyaza boyandıktan sonra sarı, kırmızı ve siyah tonlarda resimlerle süslenmiştir.

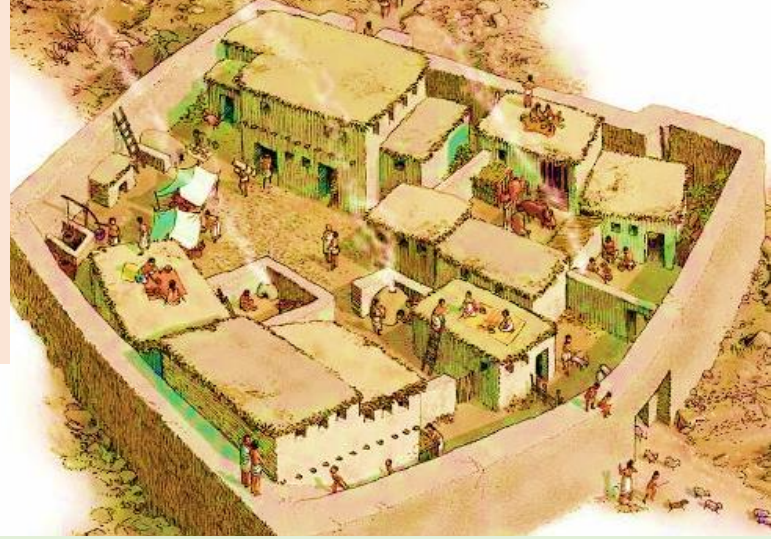

Ölümler, evlerin tabanlarına veya özel mezar alanlarına gömülmüştür. Bu, topluluğun ölümlerine verdiği önemi ve onlara olan saygısını gösterir. Çatalhöyük'te **evlerin iç duvarları, çeşitli hayvan figürleri, insan figürleri ve geometrik desenlerle süslenmiştir**. Bu resimler, topluluğun sanatsal yeteneklerini ve inançlarını yansıtır.

Çatalhöyük'ün Önemi: Çatalhöyük, Neolitik Dönem 'in en önemli yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilen ve insanlık tarihinin başlangıç noktalarına ışık tutan bir antik kenttir. Tarımın ve yerleşik hayata geçişin ilk örneklerini barındıran Çatalhöyük, karmaşık sosyal yapısı, gelişmiş sanat anlayışı ve ilginç mimari özellikleriyle dikkat çekmektedir. Duvar resimleri, heykeller ve süslemeler gibi sanat eserleri, o dönem insanların düşünce dünyası ve yaşam tarzı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu antik kent, sadece Türkiye'nin değil, tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmektedir.

ANADOLU'NUN İLK SANATÇILARININ EVİ: HACILAR HÖYÜĞÜ

Burdur Hacılar Höyüğü, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biri olarak kabul edilir. 9 yerleşim katmanı yer alan höyükte ilk insan izleri günümüzden 9000 yıl öncesine kadar dayanmaktadır. Neolitik Dönem insanların yaşam tarzı, sosyal yapısı ve kültürel özellikleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır.

Yerleşim Düzeni: Hacılar'da evler kare veya dikdörtgen planlı olup, taş temel üzerine kerpiç ile inşa edilmiştir. Evlerin içinde kutsal alanlar ve çanak çömlek atölyeleri bulunmuştur.

El Sanatları: Hacılar'da bulunan seramik kaplar, çanak çömlekler el ile biçimlendirilmiş ve krem zemin üzerine kahverengi boyalı olup, geometrik figürler içermektedir. Ayrıca, taş aletlerin yanında bakır da kullanılmaya başlanmıştır.

Hacıların Önemi: Neolitik Dönem'e ait önemli bir yerleşim yeridir. Bu höyükteki kazılar, Anadolu'da tarımın ve yerleşik hayata geçişin en erken örneklerinden birini sunmaktadır. Höyükte bulunan seramikler, taş aletler, süs eşyaları ve mimari kalıntılar, o dönem insanların sosyal yapısı, ekonomik faaliyetleri, sanatsal yetenekleri ve günlük yaşamları hakkında değerli bilgiler vermektedir.

Aşağıda verilen sorular doğru ise "D"yi yanlış ise "Y"yi işaretleyiniz.

		D	Y
1	Hacılar Höyüğü, ilk yerleşim alanları arasında sanatsal üretimiyle ön plana çıkmıştır.	X	
2	Burdur Hacilar höyüğü önemli ritüellerin gerçekleştiği "T" biçimli sütunları ile ünlü arkeolojik alandır.		X
3	İnsanlar tarihi daha kolay öğrenmek için bölümlere (devirlere, çağlara) ayırmıştır	X	
4	Yazının icadından önceki dönemlere Tarih Öncesi Dönem, Yazının icadından sonraki dönemlere Tarihi çağlar denir.	X	
5	Diyarbakır Çayönü yerleşkesinde insanların bakırı işleyerek alet yapması tarımla uğraştıklarını kanıtlar		X

Aşağıda verilen sorularda yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.

1	Anadolu'da yerleşik hayata geçen ilk insanların temel geçim kaynağı tarımve hayvancılıktı.
2	Geçmişte yaşamış insan topluluklarının kültürlerini, yaşam biçimlerini ve çevreyle ilişkilerini inceleyen bir bilim dalına arkeolojidenir.
3	Hacılar höyüğünde yaşayan insanlar savunma ...amaçlı yaşadıkları yerin etrafını surlarla çevirmişlerdir.
4	Anadolu'da kurulan ilk yerleşkelerde evler genellikle kerpiçteninşa edilmiştir.
5	Çatalhöyük evlerin iç duvarları, çeşitli hayvan figürleri, insan figürleri ve geometrik desenlerle süslenmiştir.

Aşağıda verilen cümlelerin yan tarafta verilen yerleşim alanları ile eşleştiriniz.

- 1- Şanlıurfa yakınlarında yer alır. Neolitik dönemin en önemli yerleşim yeridir.
- 2- Diyarbakır yakınlarında yer alır. İlk evlerin kamış ve ağaç dallarından yapıldığı tespit edilmiştir.
- 3-Evler kerpiçten bitişik şekilde yapılmıştır.
- 4- Krem zemin üzerine kahverengi boyalı seramik kaplar bulunmuştur.
- 5- Dünyanın bilinen en eski tapınak kompleksi olarak kabul edilir.
- 6- Bakırı işleyen ve kullanan ilk uygarlıklardandır.
- 7- Duvarlar hayvan ve insan figürleri ile süslenmiştir.
- 8- Çanak çömlek atölyeleri ve kutsal alanlar içerir.
- 9- İnsanların bir araya gelip dini ritüeller gerçekleştirdiği bir merkezdir.
- 10- Dicle Nehri kenarında yer alır, avcı-toplayıcıların yerleşik hayata geçtiği bir alandır.

GÖBEKLİTEPE

1,5,9

ÇAYÖNÜ

2,10,6

ÇATALHÖYÜK

3,7

HACILAR

4,8

ANADOLU VE MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI

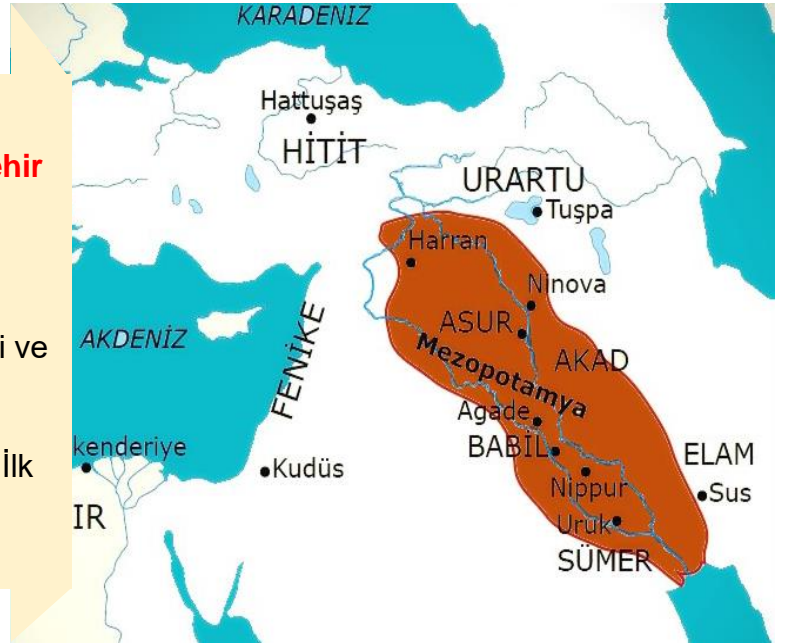
Öğrenme Çıktısı

SB.5.3.3. Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerinin ortak mirasa katkılarını karşılaştırabilme

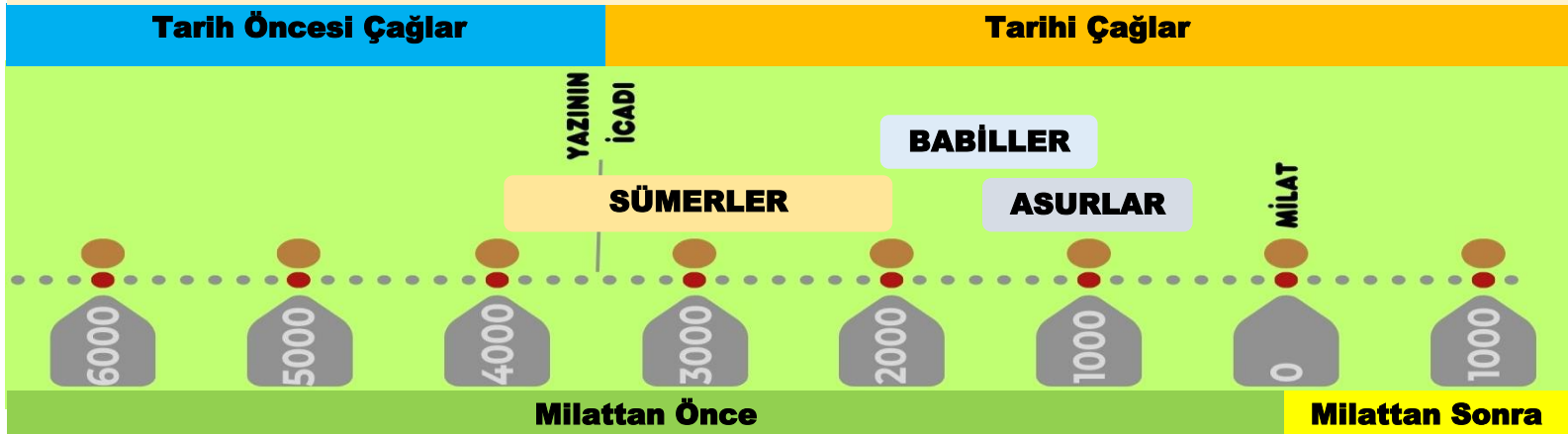
İLKÇAĞ MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI

Mezopotamya, Yunanca kökenli bir kelimedir ve **"iki nehir arası"** anlamına gelir. Bu isim, bölgenin **Dicle ve Fırat** nehirleri arasında kalmasından dolayı verilmiştir.

Tarihin Beşiği olarak da adlandırılan Mezopotamya, günümüzde Irak, Suriye, Türkiye'nin güneydoğu bölgesi ve İran'ın batı kısmına denk gelen bereketli bir ovadır. Bu bölge, insanlık tarihinin ilk yerleşimlerinden birine ev sahipliği yapmış ve birçok medeniyete beşiklik etmiştir. İlk çağda burada **Sümer, Babil, Asur, Akad, Elam** gibi birçok uygarlık kurulmuştur.

İLKÇAĞ MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ TARİH ŞERİDİ

Su Kaynakları: Dicle ve Fırat nehirleri, sulama, içme suyu, balıkçılık ve ulaşım için önemli bir kaynak olmuştur.

Verimli Topraklar: Dicle ve Fırat nehirlerinin taşkınları sayesinde oluşan alüvyon topraklar, tarım için son derece elverişli olması.

MEZOPOTAMYADA FARKLI UYGARLIKLARIN KURULMA NEDENLERİ

Doğal Savunma: Nehirler, doğal bir sınır görevi görerek bölgeyi istilalara karşı bir nebze korumuştur.

Stratejik Konum: Mezopotamya, ticaret yollarının kesiştiği bir noktada yer alır. Bu durum, bölgenin gelişmesini sağlamıştır.

Uygun İklim Koşulları: Hem yaşam hem de tarımsal faaliyetler için ilikimin uygun olması.

SÜMERLER

Mezopotamya'da kurulan **en eski** uygarlıktır.

SİTE adı verilen **Şehir devletleri** şeklinde yaşamışlardır. Bu şehir devletleri **Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Nippur** dur.

Şehir devletlerini yöneten kişilere **ENŞİ** ya da **PATESİ** denir.

Şehir devletini yönetenlerde **RAHİP-KRAL** özelliği görülür. Yani hem devleti yönetir hem de dini işlerden sorumludur.

Ziggurat

Sümerler piramit benzeri çeşitli katmanlardan oluşan **ZİGGURAT** adı verilen yapılar inşa etmişlerdir. Bu yapıların en alt katları genellikle ürünlerin depolandığı alanlar olarak kullanılmıştır. Orta katları okul olarak, üst katları ise gök yüzünü gözlemledikleri gözlemevi (rasathane) olarak kullanılmıştır. En üstünde ise tanrıların ikamet ettiği düşünülen bir tapınak bulunurdu.

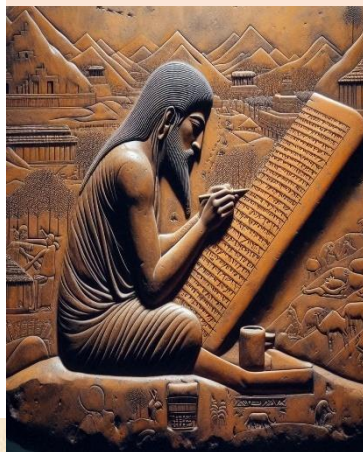
Soru Çözdüren Bilgim

Zigguratlar hem **Ekonomik** hem **Dini** hem **Eğitim** hem de **bilimsel** amaçlarla kullanılmıştır.

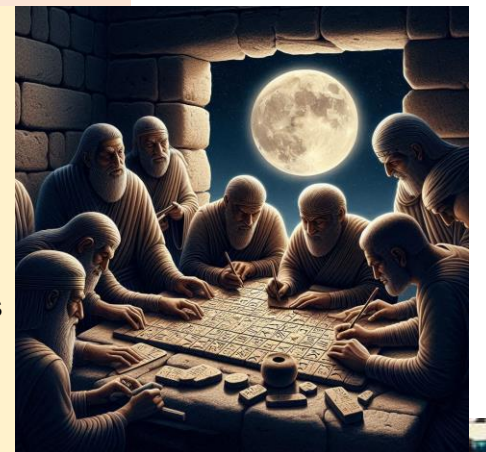
Kil Tablet

Sümerlerin kültürel mirasa en büyük katkısı **yazının bulunması** ile olmuştur. Sümerlerde Ziggurat adı verilen Tapınaklar, tarım ürünlerinin depolandığı, ticaretin organize edildiği ve vergi sisteminin yönetildiği merkezler olarak kullanılıyordu. Bu kapsamlı yönetim ve organizasyon, **kayıt tutma ihtiyacını** doğurdu. Kil Tablet üzerine yapılan çeşitli sembolleştirmeler zamanlar sistematik hale geldi ve Sümerlerin **çivi yazısını** geliştirmelerine yol açtı.

Sümer medeniyetinin Milattan Önce yaklaşık 3500 larde yazıyı icat etmesi ile **TARİHİ ÇAĞLAR** başlamışlardır. Yazının cadı ile bilgiler kalıcı hale gelmiş ve gelecek nesillere aktarımı kolaylaşmıştır.

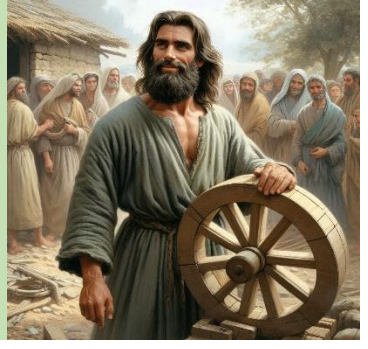
Sümer medeniyeti Zigguratların üst katlarından uzayı gözlemlmeleri sonucu **AY YILI ESASLI TAKVİMİ** icat etmişlerdir. Bu bize Sümerlerin **ASTRONOMİDE** gelişmiş olduklarını gösterir.

Yazının icadından sonra Lagaş kralı Urkagina tarafında tarihin **ilk yazılı kanunlar** olan **URKAGİNA KANUNLARINI** yapmışlardır.

Sümerlerin medeniyetimize katkılarının biride **TEKERLEĞİN** icadıdır. Bu sayede ulaşım hızlanmış, yük taşımacılığı kolaylaşmış, ticari faaliyetler artmıştır.

BABİLLER

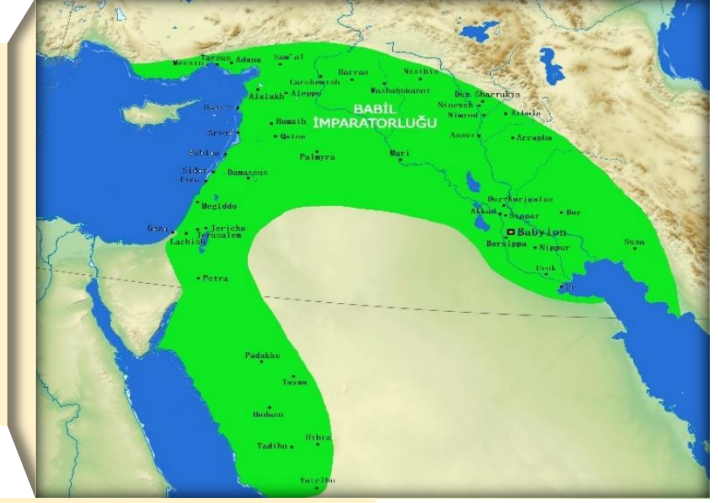
Sümerlerden sonra Mezopotamya'da kurulan ikinci uygarlıktır.

Şehir devletleri yerine **Merkezi krallıkla** yönetilmişlerdir.

Başkentleri **Babil** şehridir.

Temel geçim kaynakları **Tarım ve Hayvancılıktır**.

En Ünlü kralı **Hammurabi'dir**.

Kral Hammurabi tarafından toplum düzenini ve devlet otoritesini daha iyi sağlamak amacıyla 282 maddeden oluşan **HAMMURABİ KANUNLARI** adıyla bilinen **tarihteki ilk anayasayı** hazırlatmıştır. Bu kanunlar **kısasa kısas** esasına dayandığı için çok serttir. (Bir suç işleyen kişi işlediği suçun aynısı ile cezalandırılır. Birinin elini kesmişse onunda eli kesilir.)

Soru Çözdüren Bilgim

Babillerin medeniyetimize en önemli katkısı **HUKUK** alanında olmuştur.

Hammurabi Kanunlarındaki Bazı Maddeler

- ❖ Eğer bir adam başka bir adamın gözünü çıkarırsa, onun da gözü çıkarılacaktır.
- ❖ Eğer bir adam bir evde hırsızlık yaparsa, o adam öldürülecektir.
- ❖ Eğer bir inşaatçı bir ev yapar ve bu ev çökerse, inşaatçı ölen ev sahibinin yerine öldürülecektir.
- ❖ Eğer bir adam borcunu ödeyemezse, kendisi, karısı veya çocukları borç karşılığında köle olarak verilecektir.

Babiller **Mimari ve Bilim Alanında** da gelişmişlerdir.

Babil Kralı II. Nebukadnezar eşi için antik dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen **Babil'in Asma Bahçelerini** ve Babil şehrinin ana giriş kapısı olan **İştar Kapısını** yaptırmıştır. Ülke denetimini sağlamak için de **Babil Kulesini** inşa ettirmiştir.

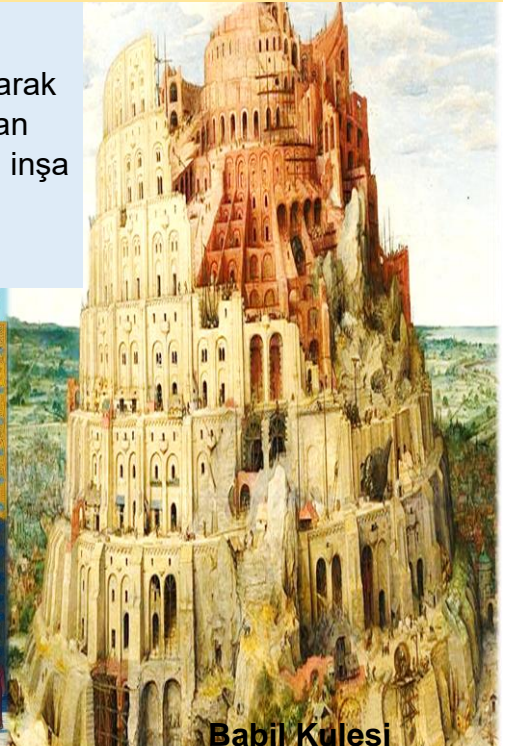
Babiller **Astronomi** ile de ilgilenmişler **Güneş Saatini** bulmuşlardır.

Babil'in Asma Bahçeleri

İştar Kapısı

Babil Kulesi

ASURLAR

Başkentleri **Ninova** olan Asurlar, askeri güçleri ve savaşçı yapılarıyla tanınırlar.

Tarım hayvancılık ve ticaretle uğraşmışlardır. **Ticaret kolonileri** kurarak geniş bir ticaret ağı oluşturmuşlardır.

Ayrıca, Asurlar, **ilk kütüphane**lerden birini kurarak yazılı kültürün gelişimine katkıda bulunmuşlardır.

Asurlular **Anadolu ile ticaret** yapmışlardır. Asur ticaret kolonileri, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kurulmuş ve bu koloniler aracılığıyla geniş bir ticaret ağı oluşturulmuştur. Bu ticaret kolonilerinin en bilineni Kayseri yakınlarında **Kültepe (Kaniş) karumu (Pazar Yeri)** dur. Asurlar, Anadolu'da bakır, gümüş, altın ve tekstil ürünleri gibi değerli malların ticaretini yapmışlardır. Bu ticaret faaliyetleri hem Asur ekonomisinin güçlenmesine hem de Anadolu'daki yerel kültürlerin gelişimine katkıda bulunmuştur. Asur ticaret kolonileri, aynı zamanda **kültürel etkileşim ve bilgi alışverişi** için de önemli bir rol oynamıştır. Bu sayede Asurlu tüccarlar Anadolu insanının **yazıyı** öğretmişlerdir. Böylece Anadolu'da tarihi çağlar başlamıştır.

Asurlar medeniyetimize en önemli katkılarından biride dünyadaki **ilk Kütüphaneyi** oluşturmalarıdır. MÖ 7. yüzyılda Ninova'da büyük bir kütüphane kurmuştur. Bu kütüphane, dönemin en önemli bilgi merkezlerinden biri olarak kabul edilir. Asurbanipal Kütüphanesi, **kil tabletler üzerine yazılmış binlerce metin** içermektedir. Bu metinler arasında edebi eserler, bilimsel çalışmalar, dini metinler ve hukuki belgeler bulunmaktadır. Kütüphane, Asur kültürünün ve **bilgisinin korunmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına** büyük katkı sağlamıştır.

İLK ÇAĞ ANADOLU UYGARLIKLARI

Anadolu, tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış önemli bir coğrafyadır. Bu durumun başlıca nedenleri şunlardır

Uygun İklim Koşulları

Anadolu'nun ılıman iklimi, yerleşik hayata geçişi kolaylaştırmış medeniyetlerin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Zengin Su Kaynakları

Bol su kaynakları, tarım ve hayvancılığın gelişmesi için elverişli bir ortam sunmuştur.

Verimli Topraklar

Tarım ve hayvancılığa uygun verimli topraklar, yerli halkın beslenmesini sağlamış ve nüfus artışını desteklemiştir.

Stratejik Konum

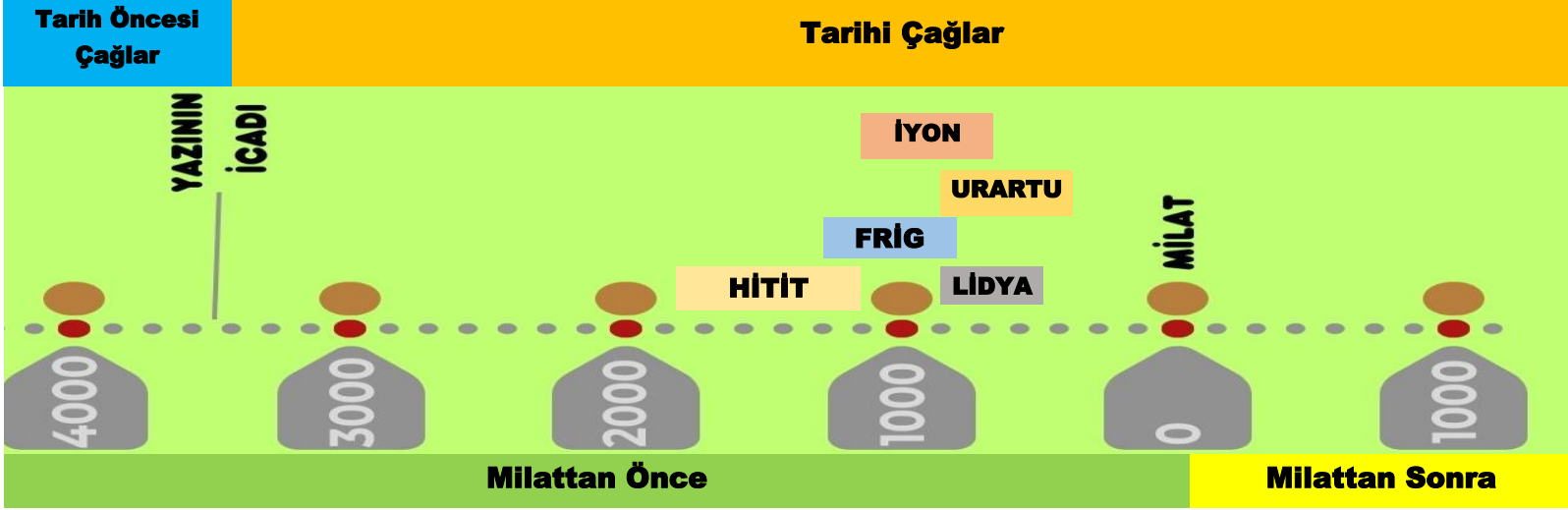
Anadolu, ticaret yollarının kesiştiği bir noktada yer almasıyla farklı kültürlerin etkileşimine olanak sağlamış ve bölgenin ekonomik olarak gelişmesine katkı sağlamıştır.

İLKÇAĞ ANADOLU MEDENİYETLERİ

İLKÇAĞ ANADOLU MEDENİYETLERİ TARİH ŞERİDİ

HİTİTLER

Bugünkü Kızılırmak yayı çevresinde kurulmuş olan Hititler Anadolu'nun **en eski ve sınırları en geniş** uygarlığıdır.

Başkentleri 1986 da UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır **HATTUŞAŞ** (Boğazköy-Çorum)'tır.

Hititler, Anadolu'da güçlü bir medeniyet kurmuş ve karmaşık bir yönetim sistemine sahip olmuşlardır. Bu sistemde kralın gücü büyük olsa da, **PANKUŞ MECLİSİ** denilen bir kurul tarafından denetlenirdi. Meclis, soylular, din adamları ve önemli devlet görevlilerinden oluşur ve kralın önemli kararlarını onaylama yetkisine sahipti.

Kraliçe TAVANANNA ise sadece kraliçe değil, **aynı zamanda devlet işlerinde** söz sahibi olan önemli bir figürdü. Hititlerde din ve devlet iç içeydi ve **kral aynı zamanda dinin başı** olarak kabul edilirdi. Hititlerin yazılı kanunları vardı ve toplum hayatının hemen her alanını kapsıyordu.

Soru Çözdüren Bilgi

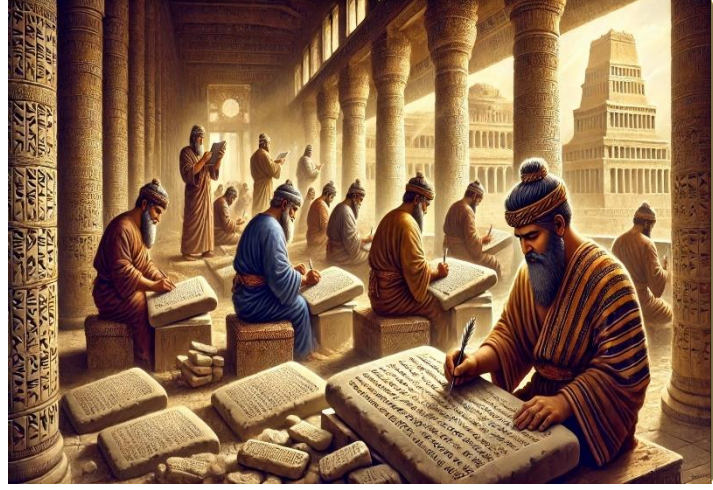
Hititlerde kraliçenin devlet işlerinde söz sahibi olması **kadına verilen değeri** göstermektedir.

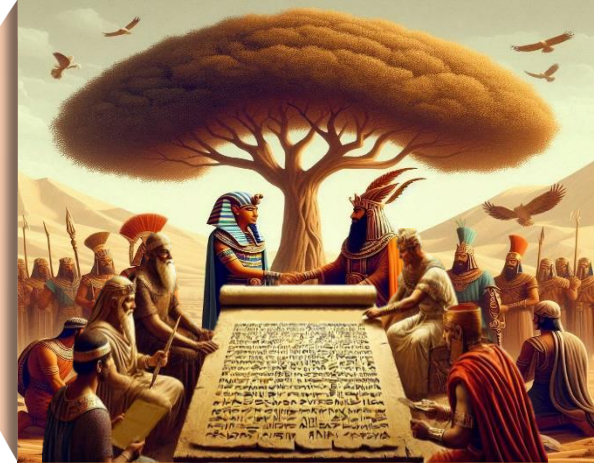
Hititler, tarih boyunca farklı kültürlerden öğrendikleri bilgileri kendi medeniyetlerinde uyarlayarak önemli bir uygarlık haline gelmişlerdir. Anadolu'da kurulan Hititler, Asurlu tüccarlardan **çivi yazısını** öğrenmiş ve bu yazıyı resmi belgelerinde kullanmışlardır. Ayrıca, Mısırlılardan öğrendikleri **hiyeroglif yazısını** da sanat ve dini metinlerinde kullanarak yazılı kültürlerini zenginleştirmişlerdir.

Hititler, **Tanrı'ya hesap verme** inancıyla yazdıkları **Anal** adı verilen yıllıklarıyla tarih yazıcılığında bir ilki gerçekleştirmişlerdir. Bu yıllıklar, **olayları tarafsız (objektif)** bir şekilde aktarmaya çalışmalarıyla dikkat çekmiş ve bu özellikleriyle dünya tarih yazıcılığında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

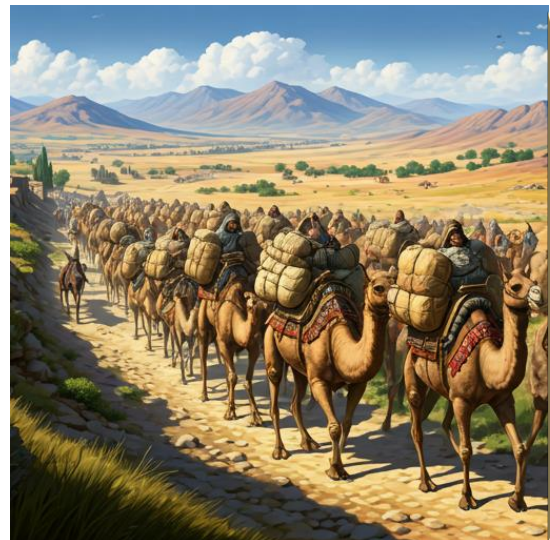

Doğu Akdeniz'in stratejik bir bölgesi olan Suriye toprakları için Mısır ile uzun yıllar süren savaşlar yapan Hititler, sonunda bu mücadeleyi barışla sonuçlandırmışlardır. Bu barış, M.Ö. 1280 yılında imzalanan **Kadeş Antlaşması** ile sağlanmıştır. Kadeş Antlaşması, **tarihteki ilk yazılı antlaşma** olarak kabul edilmekte ve diplomasi tarihinin başlangıç noktalarından biri olarak görülmektedir.

LİDYALILAR

Orta ve batı Anadolu'da Gediz, Küçük menderes ve Büyük Menderes ırmakları çevresinde kurulmuşlardır. Başkentleri bugün Manisa sınırları içerisinde yer alan **Sardes** kentidir. Zengin bir coğrafyaya kurulan Lidyalılar **Tarım, Hayvancılık, Madencilik, Ticaret** gibi birçok ekonomik faaliyet ile uğraşmışlardır.

Kral Yolu, Anadolu'yu Mezopotamya'ya bağlayan tarihi bir ticaret yoludur. Lidyalılar tarafından inşa edilen bu yol, **sadece ticari amaçlarla değil, aynı zamanda kültürel alışverişin de önemli bir aracı** olmuştur. Develer, atlar ve eşekler gibi hayvanlarla yapılan uzun kervanlar sayesinde, **çeşitli mallar ve fikirler bu yol üzerinden taşınmıştır**. Kral Yolu, antik dünyanın en önemli ticaret arterlerinden biri olmuştur.

Tarih boyunca ticaret, toplumların gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak, **farklı ürünlerin değerini belirlemek ve takas yapmak her zaman kolay olmamıştır.**

MÖ 7. yüzyılda Anadolu'da yaşayan ve ticaretle uğraşan Lidyalılar, **ortak mirasımıza en önemli katkıları olan dünyanın ilk madeni paralarını icat** ettiği bilinmektedir. Bu paralar, **altın ve gümüş** gibi değerli metallerden yapılmış olup, belirli bir ağırlık ve saflıktaydı. Böylece, ürünlerin değeri bu paralarla ölçülerek, **ticaret işlemleri daha adil ve kolay** bir hale gelmiştir.

İYONLAR

Ege bölgesi kıyılarında **POLİS** adı verilen **ŞEHİR DEVLETLERİ** şeklinde yaşamışlardır. (Efes, Milet, Foça, İzmir) Deniz kıyısında kurulması nedeniyle Deniz ticaretinde ileri giden İonyalılar, Akdeniz ve Karadeniz'de **koloniler kurarak zenginleştiler.** Bu durum aynı zamanda **kültürlerarası etkileşime** neden olmuştur.

Artemis Tapınağı

Celcius Kütüphanesi

Şehir devletleri şeklinde yaşamaları ve zenginleşmeleri sonucunda **ÖZGÜR DÜŞÜNCE** hâkim oldu **BİLİM VE SANAT** gelişti.

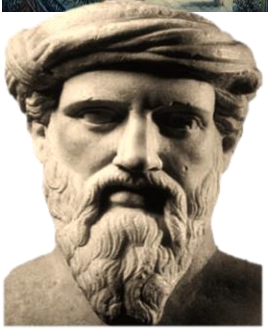
Fenikelilerle ticaret yapmaları sonucunda **FENİKE ALFABESİNİ** öğrendiler.

İyon lar ilk çağ uygarlıkları içinde **EN GELİŞMİŞ UYGARLIKTIR** ve bu günkü Avrupa'nın temelini oluşturur.

Bu dönemde önemli bilim insanları yetişmiştir.

Tales=Felsefe, Pisagor=Matematik
Hipokrat=Tıp Herodot=Tarih Homeros
=Edebiyat

Artemis Tapınağı ve Celcius Kütüphanesi İyonlar dönemine aittir.

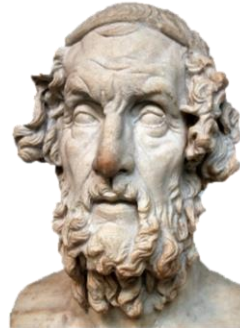
PİSAGOR

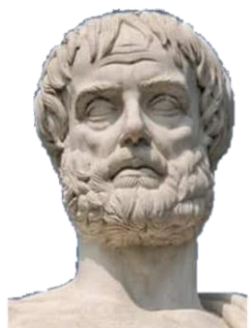
HİPOKRAT

HEREDOT

HOMEROS

TALES

Anadolu’da kurulan Hititler, Lidyalılar ve İyonların yanında **FRİGLER** ve **URARTULARDA** medeniyetimize önemli katkılar sağlamıştır. Bu uygarlıklara da kısaca bakalım.

FRİGLER

- ❖ Sakarya nehri çevresinde Ankara Eskişehir civarında kuruldu.
- ❖ Başkentleri Ankara Polatlı yakınlarında bulunan **GORDİON** dur.
- ❖ En ünlü kralları efsanelere konu olan **MİDAS** tır. (Eşek kulaklı Midas)
- ❖ Temel geçim kaynakları **tarım ve hayvancılıktır**. Bu nedenle tarım ve hayvancılığa çok önem vermişler, **saban kırana ve öküz öldürene ölüm cezası** ile cezalandırmışlardır. (**Tarıma verilen önemi gösterir.**)
- ❖ **KİBELE** adındaki bereket tanrıları vardır. (**Tarıma verilen önemi gösterir.**)
- ❖ **FİBULA** adı verilen çengelli iğneleri yapmışlardır. (**Madencilikte geliştiklerini gösterir.**)
- ❖ **TAPATES** adı verilen kimileri ile ünlüdürler.
- ❖ **TÜMÜLÜS** adı verilen yığma mezarları günümüze kadar gelmiştir.

URARTULAR

- ❖ Doğu Anadolu’da kurulmuşlardır. Başkentleri **TUŞPA** (Van)’dır.
- ❖ Urartular **taş işçiliğinde** ileri gitmişlerdir. Eserlerini taştan yaptıkları için günümüze kadar gelebilmiştir. (Örnek Van kalesi)
- ❖ **Tarım ve hayvancılık** ile uğraşmışlar, tarımı geliştirmek için **su kanalları** yapmışlardır. Günümüzde de kullanılan **Şamran Su Kanalı** bunlara aittir.
- ❖ Urartular **oda şeklinde mezarlar** yapmışlar ve ölümlerin yanına **eşyalarını da** koymuşlardır. (Mezarlara eşya koymaları **ölümden sonraki hayata (Ahiret İnancı) inandıklarını** gösterir.)
- ❖ Madenleri işleyerek **maden işlemeciliğinde** gelişmişlerdir

Aşağıda verilen sorular doğru ise “D”yi yanlış ise “Y”yi işaretleyiniz.		D	Y
1	Mezopotamya, Dicle ve Fırat nehirleri arasında yer alan verimli bir ovadır.	X	
2	Sümerler, merkezi bir krallık sistemiyle yönetilirlerdi.		X
3	Zigguratlar sadece dini amaçlarla kullanılırdı.		X
4	Hammurabi Kanunları, kısasa kısas ilkesine dayanır.	X	
5	Asurlular, kütüphaneleriyle bilinirler.	X	
6	Hititler, Anadolu'nun en büyük ve güçlü uygarlıklarından biridir.	X	
7	Lidyalılar, dünyanın ilk madeni paralarını icat etmişlerdir.	X	
8	İyonlar, tarım toplumlarıydı.		X
9	İyonlar, bilim ve sanat alanında önemli gelişmeler kaydetmişlerdir.	X	
10	Kadeş Antlaşması, Hititler ve Mısır arasında imzalanmıştır.	X	

Aşağıda verilen sorularda yer alan boşlukları uygun ifadelerle doldurunuz.	
1	Mezopotamya’da kurulan en eski uygarlık Sümerler dir.
2	Sümerlerin kullandığı yazı sistemine Çivi Yazısıdenir.
3	Babil’in en ünlü kralı ... Hammurabiidi.
4	Asurlular başkentleri Ninova’da dünyanın ilk kütüphanesinikurmuşlardır.
5	Hititlerin başkenti Hattuşaştır.
6	Lidyalılar, dünyanın ilk Madeni parasınıicad etmişlerdir.
7	İyonlar, Polisadı verilen şehir devletleri şeklinde yaşamışlardır.
8	Talesfelsefe alanında önemli çalışmalara imza atmıştır.
9	Kadeş Antlaşmasıtarihteki ilk yazılı antlaşmalardan biridir.
10	Zigguratlar, hem dini hem de Ekonomikamaçlarla kullanılırdı.

Aşağıda verilen özellikler hangi Uygarlığa aitse karşısına yazınız		
	ÖZELLİK	UYARLIK
1	Parayı icat ettiler.	Lidyalılar
2	Şehir devletleri halinde yaşadılar (ör: Efes, Milet).	İyonlar
3	Hammurabi Kanunları ile ünlüler.	Babiller
4	Kadeş Antlaşması'nı imzaladılar.	Hititler
5	Yazıyı icat ettiler (Çivi yazısı).	Sümerler
6	Güçlü bir orduya sahiplerdi.	Asurlar
7	Kral Yolu'nu kullandılar.	Lidyalılar
8	Bilim ve felsefede öncüydüler (Tales, Hipokrat).	İyonlar
9	Babil Kulesi efsanesi.	Babiller
10	Anadolu'da büyük bir imparatorluk kurdular.	Hititler
11	Zigguratlar inşa ettiler.	Sümerler
12	Kütüphaneciliğin öncüleriydiler (Ninova).	Asurlar
13	Zenginlikleriyle ünlüydüler.	Lidyalılar
14	Denizcilikte ilerlediler.	İyonlar
15	Matematik ve astronomide ilerlediler.	Sümerler
16	Bin Tanrı İli olarak bilinirlerdi.	Hititler
17	Şehir devletleri halinde yaşadılar (Ur, Uruk).	Sümerler
18	Ticarette uğraştılar.	Lidyalılar

Aşağıda Anadolu ve Mezopotamya medeniyetleri ile ilgili verilen bilgileri ilgili medeniyet ile eşleştiriniz.

- 1- Babil Kulesi, Asma bahçeleri, İhtar Kapısı önemli simgeleridir.
- 2- Efes, Milet, Foça gibi önemli şehir devletleri kurdular. Bu şehirler, kültürel ve ticari merkezlerdi.
- 3- Başkenti Hattuşa'dır. Anadolu'da güçlü bir imparatorluk kurmuşlardır.
- 4- Çivi yazısı olarak bilinen ilk yazı sistemini icat ederek tarihin akışını değiştirdiler. Bu sayede bilgi kaydedilebilir ve nesilden nesil'e aktarılabilir hale geldi.
- 5- Savaşçı bir toplum olarak bilinirler ve güçlü ordularıyla geniş bir imparatorluk kurdular. Savaş taktikleri ve askeri teknolojileri dönemin ötesindeydi.
- 6- Batı Anadolu'dan başlayıp Pers İmparatorluğu'na kadar uzanan Kral Yolu'nu etkin bir şekilde kullanarak ticareti geliştirdiler.
- 7- Tales, Herodot, Hipokrat gibi önemli filozof ve bilim insanları yetiştirdiler. Bu düşünürler, felsefe ve bilim tarihine önemli katkılarda bulundular.
- 8- Kral Hammurabi tarafından oluşturulan kanunlar, adalet sisteminin ilk örneklerinden biridir. "Göze göz, dişe diş" prensibiyle bilinen bu kanunlar, dönemin toplumsal yapısı hakkında önemli bilgiler sunar.
- 9- Mısır ile imzaladıkları Kadeş Antlaşması, tarihteki ilk yazılı uluslararası antlaşmalardan biridir.
- 10-Tanrıları için çok katlı tapınaklar olan zigguratlar inşa ettiler. Bu yapılar aynı zamanda gözlemevi olarak da kullanılmıştır.
- 11-Ninova'da büyük bir kütüphane kurdular. Bu kütüphanede çok sayıda tablet bulunmuştur ve günümüze kadar ulaşan önemli tarihi kaynaklardandır.
- 12-Takas usulünden para ekonomisine geçişi sağlayarak ticarette devrim yarattılar. Bu icat, ticaretin kolaylaşmasına ve yaygınlaşmasına büyük katkı sağladı.
- 13-Ege Denizi'nde etkin bir deniz gücüne sahiptiler ve deniz ticaretiyle uğraşıyorlardı.
- 14-Çok tanrılı bir inanca sahiptir, farklı kültürlerden birçok tanrıyı benimsemişlerdir.
- 15-Ur, Uruk, Lagaş gibi bağımsız şehir devletleri kurdular. Bu şehirler arasında zaman zaman siyasi rekabetler yaşanmıştır.
- 16- Mezopotamya'nın önemli ticaret merkezlerinden biriydi. Uzak bölgelerle ticaret yaparak ekonomik olarak güçlendiler.

SÜMERLER	BABİLLER	ASURLAR	HİTİTLER	LİDYALILAR	İYONLAR
4 10,15	1,8	5,11,16	3,9,14	6,12	2,7,13

Aşağıda verilen görseller Doğal Miras ise 😊 Beşerî Miras İse ♥ çiziniz

Abant Gölü

Pamukkale

Kapadokya

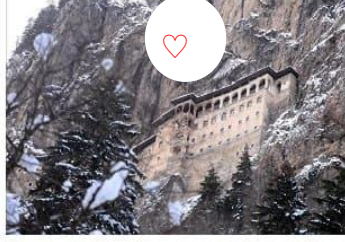
Nemrut Heykelleri

Ölü Deniz

Göbeklitepe

Sümela Manastırı

Uzungöl

Ağrı Dağı

Aşağıda Verilen Cümleleri İnceleyiniz. Cümlelerin Karşısında Verilen Boşluklara Somut veya Soyut Kültürel Miras Olarak Belirtiniz.

	Tanım/Örnek	Kültürel Miras Türü
1	Fiziksel olarak var olan, elle tutulabilen ve gözle görülebilen kültürel miras unsurlarıdır.	Somut
2	Nesilden nesil'e aktarılan gelenekler, görenekler, inançlar, dil, müzik vb.	Soyut
3	Tarihi yapılar, anıtlar, arkeolojik sit alanları, sanat eserleri.	Somut
4	Dini törenler, bayramlar, halk edebiyatı, el sanatları, geleneksel bilgi.	Soyut
5	Pamukkale Travertenleri	Somut
6	Karagöz ve Hacivat Gölge Oyunu	Soyut
7	Masallar, efsaneler, atasözleri ve halk şarkıları.	Soyut
8	Meddahlık, Âşıklık Geleneği, Isık Dili	Soyut

Aşağıda verilen metni okutunuz ve soruları cevaplayınız.

ORTAK MİRASIN KORUNMASI VE GELECEK KUŞAKLARA AKTARILMASI

İnsanlık tarihi boyunca, farklı coğrafyalarda ve zaman dilimlerinde yaşayan toplumlar, kendilerine özgü değerler, gelenekler, sanat eserleri, yapılar ve bilgiler oluşturmuşlardır. Bu birikimlerin tamamı, insanlığın ortak mirasını oluşturur. Bu miras, sadece geçmiş anlamamızı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bugünü şekillendirir ve geleceğe yön verir. Ortak miras, bir toplumun kimliğini, tarihini ve kültürel zenginliğini yansıtır. Bu nedenle, ortak mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, insanlığın sürekliliği ve kültürel çeşitliliğin korunması açısından büyük önem taşır.

Ortak mirasın korunması, hem somut (elle tutulabilir, gözle görülebilir) hem de soyut (gelenekler, inançlar, dil, müzik vb.) unsurları kapsar. Somut mirasın korunması, tarihi yapıların restore edilmesi, arkeolojik kazıların yapılması, sanat eserlerinin muhafaza edilmesi gibi faaliyetleri içerir. Soyut mirasın korunması ise, geleneklerin yaşatılması, dillerin korunması, sözlü edebiyatın kaydedilmesi, el sanatlarının desteklenmesi gibi çalışmaları kapsar.

Ortak mirasın gelecek kuşaklara aktarılması, eğitim, kültürel etkinlikler, müzeler, arşivler ve medya aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu süreçte, genç nesillerin kültürel mirasla bağ kurması, onu anlaması ve değerini kavraması önemlidir. Bu sayede, ortak mirasın korunması ve yaşatılması bilinci gelecek kuşaklara aktarılmış olur.

Ortak mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması, sadece devletlerin veya kurumların sorumluluğunda değildir. Her birey, kendi çevresindeki kültürel mirasa sahip çıkarak, onu koruyarak ve gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunarak bu sorumluluğa ortak olabilir.

1. Ortak miras neyi ifade eder? Kısaca açıklayınız.

Ortak miras, bir toplumun geçmişten günümüze taşıdığı ve gelecek kuşaklara aktarmak istediği kültürel, tarihi, ve doğal değerleri ifade eder.

2. Ortak mirasın korunması hangi unsurları kapsar? Somut ve soyut miras örnekleri veriniz.

Ortak mirasın korunması, tarihi yapılar, anıtlar, arkeolojik sit alanları (somut miras) ve gelenekler, inançlar, dil, müzik (soyut miras) gibi unsurları kapsar.

3. Ortak mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında hangi yöntemler kullanılmaktadır?

Eğitim, farkındalık yaratma, yasal düzenlemeler , Müze ve dijital arşivleme gibi yöntemler kullanılabilir.

4. Sizce, bir bölgenin veya toplumun kültürel mirasının korunmamasının olası sonuçları neler olabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Kültürel mirasın korunmaması, toplumun kimlik ve aidiyet duygusunun zayıflaması, kültürel çeşitliliğin azalması ve gelecek kuşakların tarihsel bilgiye erişiminin kısıtlanması gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir.

Aşağıda Verilen Görsellerde 1.Görselde Avcı Toplayıcı Toplum Yaşamını, 2. Görselde İlk Tarım Toplumu yaşamı Tasvir Edilmiştir. Bu Resimlerden ve Öğrendiklerimizden Yola Çıkararak Verilen Soruları Cevaplayınız.

1. Avcı-toplayıcı toplum ve tarım toplumlarının yaşam tarzları arasında hangi temel farklar vardır?

Avcı-toplayıcı toplumlar, besinlerini avcılık ve toplayıcılıkla elde ederlerdi. Sürekli göç halinde olup doğadan topladıklarıyla yaşarlardı.

Tarım toplumları ise yerleşik hayata geçmişlerdir. Toprağı işleyip tarım yaparak, hayvanları evcilleştirerek besinlerini sağlarlar.

2. Avcı-toplayıcı toplumun yaşamında doğal çevrenin rolü neler olabilir?

Doğal çevre, avcı-toplayıcı toplumların yaşamında hayati bir öneme sahiptir. Avladıkları hayvanlar ve topladıkları bitkiler, tamamen çevrede mevcut olan doğal kaynaklara bağlıdır.

3. Tarım toplumunun ortaya çıkması insanların yaşam koşullarını nasıl değiştirmiş olabilir?

Tarım toplumunun ortaya çıkması, insanların yerleşik hayata geçmesini sağlamıştır. Böylece kalıcı köyler ve şehirler kurulmuştur.

Tarım sayesinde, daha fazla ve sürekli yiyecek üretimi mümkün olmuş, nüfus artışı ve sosyal yapının gelişmesi sağlanmıştır.

Yerleşik hayata geçiş, toplumsal iş bölümü ve uzmanlaşmanın artmasına, ticaretin gelişmesine ve kültürel birikimin artmasına yol açmıştır.

Zigguratlar ile ilgili verilen bilgileri ve görseli inceleyerek soruları cevaplayınız.

ZİGGURAT

Zigguratlar, antik Mezopotamya'da inşa edilen basamaklı piramit şeklinde tapınaklardır. Zigguratlar astronomi ve mühendislik açısından önemli bir yere sahiptir. En üst katları Gözlem evleri olarak kullanılmış yıldızlar ve gezegenler gözlenmiştir. Bu sayede ay yılı esaslı takvim geliştirilmiştir. Bu yapılar Tanrılara adanmış tapınaklardır. Rahipler burada ibadet eder ve dini ritüeller düzenlerdi. Zigguratların en tepesinde bulunan odalarda tanrıların ikamet ettiğine inanılmıştır. Bazı bölümlerinde de eğitim faaliyetleri yapılmıştır. Bu yapıların etrafı Ticaretin merkezi olup pazarlar kurulurdu ve tarım ürünleri burada depolanırdı.

Sümerlerin inşa ettiği Zigguratlar ile ilgili verilen bilgilerden yola çıkarak Sümerlerin Kültür ve medeniyetimize katkıları nelerdir. Açıklayınız.

Sümerler tarafından inşa edilen zigguratlar, antik Mezopotamya'da bilimsel, dini ve ekonomik açıdan büyük öneme sahip tapınaklardır. Gözlem evleri olarak kullanılarak astronomi ve takvimin geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Dini ritüellerin merkezi olan bu yapılar, tanrılara adanmış kutsal alanlardı. Ekonomik faaliyetlerin merkezinde bulunarak pazarlar kurulur ve tarım ürünleri depolanırdı. Zigguratlar, Sümerlerin mimari, mühendislik, din ve ekonomi alanlarındaki gelişmişliklerini yansıtan çok yönlü yapılar olarak tarihimizde önemli bir yer tutar.

Aşağıda verilen Kolay, Orta ve Zor seviye soruları cevaplandırınız.

Kolay Sorular:

1. Ortak miras nedir? Örneklerle açıklayınız.

Ortak miras, bir toplumun geçmişten günümüze taşıdığı ve gelecek kuşaklara aktarmak istediği kültürel, tarihi ve doğal değerlerdir. Örnekler: Ayasofya, Topkapı Sarayı, Pamukkale Travertenleri.

2. Mezopotamya'nın coğrafi konumu neden uygarlıkların gelişimi için önemli imkanlar sağladı?

Mezopotamya'nın verimli toprakları ve iki büyük nehir (Fırat ve Dicle) arasında yer alması, tarımın gelişmesi ve yerleşik hayata geçiş için ideal bir ortam sağlamıştır.

3. Somut ve Soyut kültürel mirasa örnekler veriniz.

Somut kültürel miras: Tarihi yapılar, anıtlar, arkeolojik sit alanları (örneğin, Efes Antik Kenti).

Soyut kültürel miras: Dini törenler, bayramlar, halk edebiyatı, geleneksel müzik (örneğin, Karagöz ve Hacivat Gölge Oyunu).

Orta Seviyeli Sorular

4. Ortak miras öğelerinin korunması için hangi çalışmalar yapılmaktadır?

Ortak mirasın korunması için restorasyon projeleri, yasal düzenlemeler, eğitim programları ve kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları, müzecilik, dijital arşivleme gibi çalışmalar yapılmaktadır.

5. Asurların ticari kolonilerinin Anadolu medeniyetine etkileri nelerdir?

Asurlular, Anadolu'da ticaret kolonileri kurarak yerel halkla ekonomik ve kültürel etkileşimde bulunmuş, yazının yayılmasına ve ticaret ağlarının gelişmesine katkı sağlamışlardır.

6. Kadeş Antlaşması'nın tarihsel önemi nedir?

Kadeş Antlaşması, Mısırlılar ile Hititler arasında imzalanan ve bilinen en eski barış antlaşmasıdır. Bu antlaşma, uluslararası diplomasi tarihinde önemli bir yer tutar.

Zor Sorular:

7. Lidyalıların Kral Yolu'nu inşa etmelerinin ekonomik ve kültürel etkileri nelerdir?

Kral Yolu, Lidyalılar tarafından inşa edilerek ticaretin gelişmesine ve farklı kültürlerin etkileşimde bulunmasına olanak sağlamıştır. Bu yol sayesinde ekonomik refah artmış ve kültürel alışveriş hızlanmıştır.

8. Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının ortak mirasa katkılarını karşılaştırın.

Mezopotamya uygarlıkları (Sümerler, Babiller) yazıyı, hukuk sistemini ve zigguratları miras bırakmışlardır. Anadolu uygarlıkları (Hititler, Lidyalılar) ise ilk yazılı antlaşmaları, ticaret yollarını ve metal işçiliğini miras bırakmışlardır. Her iki bölge de bilim, sanat ve kültürde önemli katkılar sağlamıştır.

